

Oksana POYASYK,

PhD, Associate Professor, Head of the Education Science and Psychology Department,
Kolomyia Institute of Vasyl Stefanyk Carpathian National University (Kolomyia, Ukraine)

Оксана ПОЯСИК,

доктор філософії, доцент, завідувачка кафедри педагогіки і психології,
Коломийський навчально-науковий інститут Карпатського
національного університету імені Василя Стефаника (м. Коломия, Україна)
oksana.poyasyk@pnu.edu.ua
ORCID ID 0000-0002-4375-5660

Bibliographic description of the article: Poyasyk O. (2025). Semiotics and techniques of hutsul embroidery in the context of national identity. *Mountain School of the Ukrainian Carpathians*. 32. 135-138.

Бібліографічний опис статті: Поясик О. (2025). Семіотика та техніки гуцульської вишивки у контексті національної ідентичності. *Гірська школа Українських Карпат*. 32. 135-138.

УДК 746.3(477.85/.87):159.923.2(=161.2)

SEMIOTICS AND TECHNIQUES OF HUTSUL EMBROIDERY IN THE CONTEXT OF NATIONAL IDENTITY

Abstract. The article presents an in-depth analysis of Hutsul embroidery as a unique cultural phenomenon that integrates aesthetic, symbolic, ritual, and communicative aspects. Embroidery is examined not merely as a form of traditional decorative or applied art, but as a complex medium for preserving collective memory, shaping and transmitting national identity, and reinforcing worldview concepts and sacred knowledge. The focus of the study is the Hutsul region – an area with a high level of ethnocultural distinctiveness, where embroidery traditions have been preserved in an exceptionally authentic form.

The study draws upon historical sources and the works of researchers such as I. Vahylevych, V. Shukhevych, I. Honchar, among others, who documented elements of traditional clothing and embroidery. Embroidery is interpreted as a visual text – a system of signs capable of conveying information about social status, lineage, age, sacred beliefs, and regional identity.

The article provides a detailed analysis of the characteristic techniques of Hutsul embroidery, including *nyzynka* (underrunning stitch), *zanyzuvannia* (reverse stitch), satin stitch, cross-stitch, and *prutyk*, which are viewed as examples of technological diversity and local craftsmanship. The ornamentation system is also examined, being based on symbols with sacred, protective, and cosmological meanings: the rhombus (fertility, feminine principle), rosette (sun, eternity), infinity symbol (continuity of existence), cross (protection, faith), and comb patterns (movement of energy). The role of color is analyzed as a semantic marker, varying according to local traditions: red, black, yellow, and green function as codes conveying vital, sacred, and protective meanings.

In the contemporary context, embroidery acquires new functions – serving as a tool for creative self-expression, cultural therapy, and a means of dialogue between generations. It is particularly valuable in educational settings, fostering a deeper understanding of national heritage. The article emphasizes the importance of preserving, rethinking, and integrating traditional embroidery into the modern cultural environment as a condition for the sustainable development of Ukrainian identity.

Keywords: Hutsul embroidery, folk art, ethnocultural heritage, symbolism of ornaments, traditional techniques, national identity.

СЕМІОТИКА ТА ТЕХНІКИ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ВИШИВКИ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена ґрунтовному аналізу гуцульської вишивки як унікального культурного феномену, що поєднує естетичні, символічні, ритуальні та комунікативні аспекти. Вишивка розглядається не лише як традиційне декоративно-ужиткове мистецтво чи ремесло, а як складний засіб збереження колективної пам'яті, формування й трансляції національної ідентичності, закріплення світоглядних уявлень та сакральних знань. У центрі дослідження – Гуцульщина, регіон з високим рівнем етнокультурної самобутності, де вишивальні традиції збереглися в надзвичайно автентичній формі.

Проаналізовано історичні джерела та праці дослідників (І. Вагілевича, В. Шухевича, І. Гончара та ін.), які фіксували елементи традиційного одягу та вишивки. Вишивка трактується як візуальний текст – система знаків, здатна передавати інформацію про соціальний статус, родову належність, вік, сакральні уявлення й регіональну ідентичність.

У статті детально проаналізовано характерні техніки гуцульської вишивки, зокрема низинку, занизування, гладь, хрестик, пруттик, – як приклади технологічного різноманіття та локальної майстерності. Розглядається також орнаментальна система, побудована на символах, які мають сакральне, охоронне та космогонічне значення: ромб (родючість, жіноче начало), розетка (сонце, вічність), безкінечник (неперервність буття), хрест (захист, віра), гребінці

(енергетичний рух). Аналізується роль кольору як смислового маркера, що варіюється залежно від локальних традицій: червоний, чорний, жовтий, зелений функціонують як знаки, що передають життєві, сакральні й оберегові значення.

У сучасному контексті вишивка виконує нові функції – виступає інструментом творчої самореалізації, культурної терапії, засобом діалогу між поколіннями. Особливо цінною вона є в освітньому просторі, сприяючи поглибленню знань про національну спадщину. Підкреслено важливість збереження, осмислення й інтеграції традиційного вишивального мистецтва в сучасне культурне середовище як умови сталого розвитку української ідентичності.

Ключові слова: гуцульська вишивка, народне мистецтво, етнокультурна спадщина, символіка орнаментів, традиційні техніки, національна ідентичність.

ВСТУП

Постановка проблеми. Вишивання – це не просто рукоділля чи декоративне мистецтво. Це глибоко символічний і багатовимірний пласт нематеріальної культурної спадщини, який вбирає в себе естетичні, ритуальні, комунікативні та ідентифікаційні функції. З покоління в покоління вишивка передавалася не лише як технічна навичка, а як засіб збереження світогляду, пам'яті й національної ідентичності.

В українській традиції вишивка має особливе значення. Вона служить не лише оздобленню одягу чи побутових речей, а й формою візуального кодування міфів, вірувань, уявлень про світ, добро і зло, життя і смерть. Через вишивані символи і орнаменти наші предки фіксували знання про світ, відображали власні уявлення про гармонію, захист, родинні зв'язки та взаємодію з природою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші принагідні відомості про традиційне вбрання гуцулів, зокрема й тих компонентів, які оздоблені вишивкою, містяться в роботах таких дослідників, як І.Вагілевич, С.Витвицький, Я.Головацький, В.Шухевич, В.Поль, Л.Вайгель, І.Коперницький, О.Кольберг, Ю.Шнайдер, К.Мошинський, Я.Фальковський, Р.Кайндль [2].

У наукових дослідженнях, зокрема працях Івана Гончара, Олексі Воропая, Степана Килимника, наголошується на глибокій символіці візерунків – трикутник як символ трійці, ромб – родючості, розетки – сонця. Колір теж несе смислове навантаження: червоний – життя і любов, чорний – пам'ять і захист, жовтий – добробут, зелений – природа і молодість.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета статті – здійснити комплексний аналіз гуцульської вишивки як самобутнього культурного феномену, виявити її естетичні, семіотичні, символічні та соціокомунікативні функції, простежити зв'язок між техніками вишивання, орнаментальними мотивами та регіональними особливостями Гуцульщини, а також окреслити роль вишивки в контексті сучасних культурних і освітніх процесів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним із найяскравіших осередків цього мистецтва є Гуцульщина – унікальний етнокультурний регіон у серці Українських Карпат. Самобутність гуцульської культури відчутна в усьому – від побуту й мови до одягу й обрядовості. Гуцульська вишивка, зі своєю характерною палітрою, техніками й символами, є виразним виявом регіональної ідентичності та важливою складовою української культурної спадщини.

З точки зору семіотики, вишивка може розглядатися як текст, в якому закодовано інформацію. В орнаментах зашифровані архетипи, уявлення про світобудову, устрій громади, роль жінки, сакральне та профанне. Етнографи й культурологи аналізують вишивку як візуальну мову, здатну передавати соціальний статус, вік, подружній стан, а в давнину – навіть приналежність до певного роду.

Гуцульська вишивка вирізняється багатством геометричних орнаментів, контрастними кольорами і складною композицією. Це результат синтезу давніх язичницьких уявлень та християнських символів, адаптованих до карпатського середовища. Найчастіше зустрічаються:

- рожі (розетки, квіткові мотиви) – уособлення сонця, життя, жіночої енергії. У вишивці вони часто мають форму стилізованих восьмипроменевих зірок;
- ромб з крапкою посередині – символ засіяного поля, плодючості, материнства;
- гребінці – мотив, що нагадує зубці або щербини. Тракується як захисний символ, який впорядковує простір;
- безкінечники (меандри) – знак вічності, безперервного руху часу та циклічності природи;
- хрести – символізують захист і сакральну рівновагу. Часто їх шили червоним чи чорним кольором на грудях або на манжетах.

Цікаво, що у різних селах один і той самий мотив міг мати різні трактування або варіації. Наприклад, ромб у Космачі оздоблювали «ріжками» – символом родючого поля, а у Яворові – «хрестиком» всередині, що додавав сакрального значення.

Унікальною є й кольорова палітра гуцульської вишивки (рис. 1). На відміну від центральноукраїнських регіонів, де переважають стримані червоно-чорні комбінації, гуцули використовують яскраві кольори: жовтий, помаранчевий, зелений, синій. Це відображає святковість, темперамент та зв'язок із природною палітрою Карпат.

Багатство гуцульської вишивки демонструється навіть у різновиді технічного виконання. Володимир Шухевич у своїй фундаментальній праці «Гуцульщина» подає 12 технік гуцульської вишивки: низинка двох видів, стебнівка, плетінка, обмітка, кіска, шов «поперек голки» («ключка»), штапівка («решітка»), настилування («соснівка»), («хрестик»), двостороння стебнівка («шнурок плетений», «мережка-цирка») [1].

Рис. 1 Палітра гуцульської вишивки

Рис. 2 Низинка

Рис. 3 Гладь

Техніки гуцульської вишивки не є випадковими – кожна з них має своє призначення, свої традиції виконання та варіації, які формувалися протягом століть. Вони не лише надають орнаментам характерної структури, але й часто підкреслюють смислову наповненість вишивки.

Розглянемо найхарактерніші з технік вишивання. Колекції сорочок з Гуцульщини та Покуття дають можливість стверджувати, що такі техніки вишивання, як поверхневий кучерявий шов, виколювання тощо є чи не найстарішими і на сьогодні призабутими. Поширена техніка вишивання – низинка. Напевно, жодна з усіх технік вишивання впродовж багатьох років не зазнала такого складного процесу кристалізації художньо-стильових канонів, як низь. Цій техніці притаманний високий рівень художньо-технічної майстерності. У старих зразках вишивок контур мотивів завжди виконувався чорною ниткою, а сам узір, візерунок і фон – кольоровими. Локальна художня особливість гуцульської вишивки – в поліхромному й орнаментальному рішенні. На кожному виді ноші використовувалися відповідні техніки вишивання. Так, вставки сорочок прикрашалися низзю, хрестиком, циркою, перемітки – стебнівою, сердаки, кожухи й онучі – кіскою, штапівкою [3, с. 89 / с. 42].

Низинка – одна з найхарактерніших технік для Гуцульщини, особливо сіл Космач, Верховина, Яворів (рис. 2). Орнамент вишивається з виворотного боку тканини, а на лиці – утворюють характерний геометричний візерунок, нитки лягають щільно, формуючи горизонтальні смуги. Ця техніка потребує виняткової точності та попереднього планування візерунку. У гуцульському варіанті вона часто барвиста. Яскрава палітра (вишневий, чорний, жовтий, помаранчевий) – типовий колорит цього краю.

Гладь – техніка, де стібки лягають щільно один до одного, створюючи суцільні поверхні (рис. 3). Використовується для зображення рослинних мотивів або фігуративних зображень.

При цій техніці стібки щільно покривають поверхню тканини, утворюючи «фарбований» ефект; кожна пелюстка квітки заповнена стібками в одному напрямку, з плавним контуром; колір нанесено рівномірно, без проміжків – це класична особливість гладі; також видно використання контурного шва (можливо, «стебловий» або «тамбурний») для обведення деталей – це підкреслює форму.

Техніка хрестика – одна з найпоширеніших у традиційній українській, зокрема гуцульській, вишивці (рис. 4). Її часто поєднують з іншими швами в багатокomпонентних композиціях.

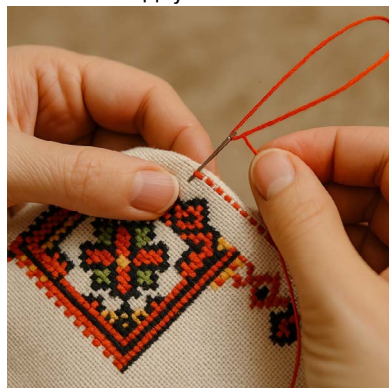

Рис. 4 Хрестик

Рис. 5 Прутик

Рис. 6 Занизування

Стібки перехрещуються у формі «Х». Виконується рівномірно, часто на канві або полотні з чітким переплетенням ниток. У зображенні добре видно яскраву геометричну композицію з червоним, чорним, зеленим та жовтим – типова гуцульська палітра.

Прутик – декоративний шов, що часто застосовується як обрамлення основного орнаменту (рис. 5). Виконується щільними обмотувальними стібками, які обвивають горизонтальні нитки тканини. У вигляді шва

він нагадує тоненьку «мотузочку» або «гребінчик». Часто прокладається між двома частинами орнаменту, як декоративний кант. Колір традиційний контрастний до фону або основного візерунка – для виразності. Його основне призначення – підкреслити контури орнаментів, розділити композиційні елементи або зміцнити край вишивки. Також його можна побачити в поєднанні з іншими техніками.

Гуцульська техніка вишивання занизування – це давній спосіб нанесення орнаментів на тканину (рис. 6). Ця техніка вважається однією з найархаїчніших і водночас найпоширеніших у західноукраїнському регіоні. Вона сягає дохристиянських часів – її вважають однією з найдавніших форм вишивання в Карпатах. Характерна для Гуцульщини, зокрема сіл Космач, Яворів, Верховина. Символіка занижених орнаментів – охоронна: багато візерунків мали функцію оберегів.

Вона має глибоку символіку, чітку геометрію та яскраву кольорову гаму. Виглядає як щільна, чітко сформована мозаїка або гобелен.

Основна особливість занизування – це утворення візерунка шляхом горизонтальних стібків, які проходять «занизом» ниток основи тканини.

На відміну від низинки, де орнамент утворюється на вивороті, заниження створюється з лицьового боку. Візерунок створюється горизонтальними стібками, які «лягають» щільно один під одним, закриваючи тканину. Стібки, складаючись рядами зліва направо, потім у зворотному боці, заповнюють площину орнаменту. Майстриня бере голку з ниткою й прошиває тканину горизонтально – від однієї сторони до іншої, стібком за стібком, і так – ряд за рядом. Виходить, ніби «зашиває» частину тканини кольоровими нитками.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Гуцульські техніки вишивання є важливою складовою української культурної спадщини. Сьогодні вони набувають нового життя – не лише як елемент традиційного одягу, а й у сучасному дизайні. Майстри й дизайнери поєднують автентичні орнаменти з новими матеріалами, стилями й технологіями, створюючи унікальні вироби: вишитий одяг, аксесуари, інтер'єрні прикраси.

Сьогодні, на тлі зростання зацікавлення етнографією та пошуками культурної ідентичності, вишивка перестає бути просто ремеслом. Вона набуває нового значення – як своєрідна форма культурної терапії. Через вишивання людина має змогу відчувати глибший зв'язок із власними витоками, з історією роду та народу. Це також спосіб зупинитися, зосередитися, практикувати уважність і присутність у моменті.

У цьому процесі традиція оживає: вона вже не сприймається як щось закрите в музейних вітринах, а стає живим простором для осмислення, інтерпретації й особистісного переживання. Вишивка перетворюється на медитативну практику, де кожен стібок – це крок до себе, до розуміння минулого та його ролі у сучасності.

Для школярів це відкриває можливість не лише доторкнутися до культурної спадщини, а й осмислити її в сучасному контексті. Збереження й популяризація гуцульської вишивки сприяє формуванню національної ідентичності та стимулює творче мислення. Традиційне мистецтво, поєднуючись із сучасними підходами, надихає молоде покоління на пізнання власних коренів через особистісну й креативну взаємодію з минулим.

Перспективи подальших досліджень передбачають глибший аналіз локальних особливостей гуцульської вишивки в межах конкретних сіл та родинних традицій, а також вивчення трансформації вишивального мистецтва в умовах сучасної культури. Особливу увагу варто приділити розробці методичних матеріалів і міждисциплінарних програм, спрямованих на інтеграцію знань про традиційне вишивальне мистецтво в заклади освіти різного рівня – від ліцеїв до університетів. Це відкриває можливості для формування в учнів і студентів глибшого розуміння національної ідентичності, історико-культурної спадщини та візуальної грамотності. Подальші дослідження можуть бути орієнтовані на створення освітніх проектів, виставкових форматів, майстер-класів та цифрових платформ, які сприятимуть популяризації гуцульської вишивки серед молоді й активному міжпоколінному діалогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Музей народного мистецтва Гуцульщини і Покуття, м. Коломия. URL: https://prekrasa-studio.blogspot.com/2012/01/blog-post_23.html.

Никорак О. Історіографія та джерела дослідження гуцульської вишивки. URL: <https://salo.li/957c6e3>.

Поясик О. Вишиванка як засіб етнокультурної традиції Карпатського регіону. Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки: зб. тез II Міжнародної онлайн-конференції, 20 травня 2021 р. / за наук. ред. д. пед. наук Н. І. Богданець-Білокаленко (електронне видання). Київ: Педагогічна думка, 2021. 137 с. (С. 88-90) / Ткачук Я. Гуцульська вишивка та покутська вишивка. Гуцульська вишивка в колекції НМНМГта імені Й.Кобринського. Монографія / Заг. ред.: О. Никорак; відповідальна за випуск: Л. Ляхач. Київ: Родовід, 2010. С. 42–59.

Received

12.05.2025

Accepted

02.06.2025